

protirečivostiach, jeho podstatné zákonitosti, jeho progresívne sily. Ich výsostnou úlohou je dnes odhaľovať perspektívy socializmu a v tejto službe zachycovať všetky kultúrno-spoločenské složky, ktoré majú prispieť k víťazstvu v zápase o zajtrajšok. V tom smysle si musí aj naša kultúra osvojiť pozitívne výdobytky, ktoré ľudstvo dosiahlo a súčasne nadväzovať na domáce pokrokové tradície a prijímať podnety z domácej pôdy. Autor zdôrazňuje, že rozvoj kultúry v tomto smere je možný, ak jej základy bude tvoriť marxizmus-leninizmus, dialektický a historický materializmus, ak celá kultúra bude ním presiaknutá.

Ako predchádzajúce autorove diela vyniká aj táto kniha účelným utriedením látky a presnou formuláciou myšlienok. Úlohu, ktorú autor knihe v úvode určuje, totiž oboznámiť čitateľa s metódou dialektického materializmu a jej aplikáciou na konkrétne spoločenské dianie a vývin, kniha dobre plní.

Ludovít Bakoš

ALEXITS GYÖRGY ÉS FENYŐ ISTVÁN, MATEMATIKA ÉS DIALEKTIKUS MATERIALIZMUS

Szikra, Budapest 1948, strán 124, cena neudaná.

Dialektika matematiky je odbor doteraz veľmi málo preskúmaný. Okrem zlomkov v Engelsovej *Dialektike prírody* a okrem knihy francúzskeho matematika Cassanovu (*Mathématiques et matérialisme dialectique*, Paris 1947) nemáme vlastne nijaké súborné spracovanie tejto témy.

Matematické myslenie je prirodzene ako každé myslenie — tiež odrazom procesov v reálnom svete a dialektika musí sa teda prejavovať aj v matematike, a to tak vo vývine matematického myslenia — teda historicky — ako aj vo vnútri samotnej matematiky.

Alexits a Fenyő pokúsili sa v pomerne malej knižke aspoň v krátkosti riešiť tento problém.

V úvode (Bevezetés, 9—17) určujú si autori svoju úlohu a vkrátkosti konštatujú základy, z ktorých vychádzajú. Poznávajú pritom — a to správne — že všetky doterajšie pokusy o filozofiu matematiky nemohly byť úspešné a úplné, keďže vždy vychádzali z idealistickej filozofie a logiky čisto formálnej, ktorá na výklad sveta a teda ani matematiky nestačí.

V prvej kapitole (Dialektika és matematika, 18—31) ukazujú na vhodné volené príklady vnútornú dialektiku matematiky (kladné a záporné čísla, zlomky, lomený exponent, kužeľosečky), v ktorej sa ako vo všetkom na svete prejavujú vnútorné protirečenia a skoky z kvantít na kvalitu. Škoda, že autori s tejto stránky nezobrali aj infinitezimálny počet, ktorý by bol veľmi vďačným polom na úvahy o dialektike.

V druhej kapitole, ktorá je, hádam, najlepšou z celej knihy (Matematika és társadalom, 32—58), podávajú autori stručný prehľad vývinu matematiky v závislosti od vývinu výrobných prostriedkov.

Dokazujú, ako nie len sám vývin, no priamo o b s a h matematických štúdií závisel od štruktúry spoločnosti. Matematika jednoducho nie je nijaká „absolútna“ veda, nezávislá od súčasného stavu vývinu výrobných prostriedkov, ba ona môže byť priamo aj z b r a ň o u v triednom boji, zbraňou, ktorú

v triednej spoločnosti užívala vládnúca trieda na potlačenie vykorisťovanej triedy.

V tretej kapitole (Ellenmondások és válságok a matematikában, 59—64) zaoberajú sa autori tzv. modernými paradoxmi v matematike, osobitne v teórii množín, ukazujú na ich súvis s protirečeniami kapitalistickej spoločnosti a na nemožnosť riešiť tieto protirečenia formálnou logikou.

V piatej kapitole (Matematika és logika, 65—84) poukazujú autori na súvis matematiky a logiky; správne oceňujú úsilie modernej logiky vyrovnat' sa s matematickými problémami, avšak súčasne znova dokazujú, že čisto formálna logika jednoducho na túto úlohu nie je súca, aj keď treba priznať, že pomohla k presným definíciám a k ujasneniu pojmov.

Dotýkajú sa moderných sporov medzi „formalistami“ a „intuicionistami“. V podstate ide v oboch prípadoch o formalizmus, čo autori správne konštatujú. Obe dva smery vychádzajú z idealistickej filozofie a nemôžu teda vybudovať nijakú úplnú filozofiu matematiky.

Šiesta kapitola (Matematika, logika és dialektika, 85—105) je vlastne pokračovaním kapitoly predchádzajúcej a podrobnejšie ukazuje chyby, ktorých sa dopúšťa idealistická filozofia v aplikácii na matematiku. Iba dialektika môže dokonale a definitívne rozriešiť problémy, s ktorými márne zápasí idealistická filozofia matematiky.

A konečne v kapitole siedmej (Matematika és anyagi valóság, 107—121) zaoberajú sa autori otázkou použitia matematiky na skutočnosť. Poukazujú zasa nato, ako si idealistická matematika s týmto problémom nevie poradiť. Ak je matematika niečo čisto racionalistické, nezávislé od reality, je prirodzene nepochopiteľné, že ju možno použiť na realitu. Dialektickému materialistovi je celá vec celkom jasná. Matematika — ako každá iná nadstavba — je odrazom reality a nie je teda nič prekvapujúce, že je možné matematikou túto realitu vyjadriť.

Nakoniec pripojujú autori stručný zoznam literatúry.

Celá kniha je veľmi cenná ako jeden z málo pokusov riešiť problém matematiky v duchu dialektického materializmu. Je pritom písaná tak, že ju porozumie aj nematematik. To bolo pravdepodobne aj cieľom celej práce, a preto sa azda vyhli autori složitejším matematickým problémom. V každom prípade značí práca Alexitsa a Fenyö znamenitý prínos tak do literatúry o dialektickom materializme, ako aj do štúdií problémov samotnej matematiky.

Stanislav Felber

GASTON CASSANOVA, MATHÉMATIQUES ET MATÉRIALISME DIALECTIQUE

Éditions sociales, Paris 1947, strán 194, cena 225 frankov.

O dialektických problémoch matematiky máme pomerne málo prác. Engels v zmlkoch, obsiahnutých v *Dialektike prírody*, upozornil na niekoľko prípadov vnútornej dialektiky matematiky; okrem toho existuje, pokiaľ viem, iba jediná práca tohto druhu, a to kniha autorov Alexitsa a Fenyö, *Matematika és dialektikus materializmus*.